

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (åttonde avdelningen)

den 26 juni 2019*

”Begäran om förhandsavgörande – Oskäligen avtalsvillkor i konsumentavtal – Direktiv 93/13/EEG – Verkställighet av en hypotekarisk fordran – Direkt verkställbar notariehandling – Domstolsprövning av oskäligen avtalsvillkor – Uppskov med verkställigheten – Den domstol som tagit emot begäran om verkställighet saknar behörighet – Konsumentskydd – Effektivitetsprincipen – Konform tolkning”

I mål C-407/18,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Višje sodišče v Mariboru (Appellationsdomstolen i Maribor, Slovenien), genom beslut av den 6 juni 2018, som inkom till domstolen den 21 juni 2018, i målet

Aleš Kuhar,

Jožef Kuhar

mot

Addiko Bank d.d.,

meddelar

DOMSTOLEN (åttonde avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden F. Biltgen samt domarna C.G. Fernlund och L.S. Rossi (referent),

generaladvokat: H. Saugmandsgaard Øe,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Sloveniens regering, genom B. Jovin Hrastnik, i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom M. Kocjan och N. Ruiz García, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

* Rättegångsspråk: slovenska.

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 1993, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169).
- 2 Begäran gjordes mot bakgrund av en tvist mellan å ena sidan Aleš och Jožef Kuhar och å andra sidan Addiko Bank d.d., en bank i Slovenien, om verkställighet av en fordran enligt ett avtal om hypotekslån som ingåtts i form av en direkt verkställbar notariehandling.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

- 3 I artikel 3 i direktiv 93/13 föreskrivs följande:

”1. Ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling skall anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten.

2. Det skall alltid anses att ett avtalsvillkor inte har varit föremål för individuell förhandling om det har utarbetats i förväg och konsumenten därför inte har haft möjlighet att påverka villkorets innehåll; detta gäller särskilt i samband med i förväg formulerade standardavtal.

...”

- 4 Artikel 4 i detta direktiv har följande lydelse:

”1. Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 7 skall frågan om ett avtalsvillkor är oskäligt bedömas med beaktande av vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser och med hänsyn tagen, vid tiden för avtalets ingående, till alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks samt till alla övriga villkor i avtalet eller något annat avtal som det är beroende av.

2. Bedömningen av avtalsvilkors oskälighet skall inte avse vare sig beskrivningen av avtalets huvudföremål eller å ena sidan förhållandet mellan pris och ersättning och å andra sidan sålda tjänster eller varor; detta gäller i den mån dessa villkor är klart och begripligt formulerade.”

- 5 Artikel 5 i direktivet har följande lydelse:

”I avtal där alla eller vissa villkor som erbjuds konsumenten är i skriftlig form skall dessa villkor alltid vara klart och begripligt formulerade. Vid tveksamhet om ett avtalsvilkors innebörd skall den för konsumenten mest gynnsamma tolkningen gälla. ...”

- 6 I artikel 6.1 i direktivet föreskrivs följande:

”Medlemsstaterna skall föreskriva att oskäliga villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är, på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för konsumenten och att avtalet skall förbli bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäliga villkoren.”

7 Artikel 7.1 i direktivet har följande lydelse:

”Medlemsstaterna skall se till att det i konsumenternas och konkurrenternas intresse finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäligen villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter.”

Slovensk rätt

Konsumentskyddslagen

8 I artikel 23 i Zakon o varstvu potrošnikov (konsumentskyddslagen, Uradni list RS, nr 98/04) föreskrivs följande:

”Ett företag får inte föreskriva oskäligen avtalsvillkor för konsumenten.

Sådana avtalsvillkor som avses i föregående punkt är ogiltiga.”

9 Följande anges i artikel 24 första stycket i denna lag:

”Avtalsvillkor anses vara oskäligen om de medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten, om de gör avtalets genomförande orimligt oförmånligt för konsumenten, om de gör att avtalets genomförande avsevärt skiljer sig från vad konsumenten rimligen kunde förvänta sig eller om de står i strid med principen om god tro och lojalitet.”

Lagen om verkställighet och säkerhetsåtgärder

10 I artikel 9 i Zakon o izvršbi in zavarovanju (lagen om verkställighet och säkerhetsåtgärder, Uradni list RS, nr 3/07) står följande:

”Ett beslut i första instans kan överklagas om inte lagen föreskriver något annat.

Ett överklagande från en gäldenär mot ett verkställighetsbeslut som bifaller en begäran om verkställighet är ett klagomål.

...

Ett beslut rörande klagomålet kan överklagas.

...”

11 I artikel 15 i nämnda lag föreskrivs följande:

”Bestämmelserna i Zakon o pravdnem postopku [(civilprocesslagen, Uradni list RS, nr 73/07)] ska på motsvarande sätt tillämpas på verkställighetsförfaranden och säkerhetsåtgärder, om inte annat föreskrivs i denna lag eller i någon annan lag.”

12 I artikel 17 första och andra stycket i denna lag föreskrivs följande:

”Domstolen beslutar om verkställighet på grundval av en exekutionstitel.

Följande är exekutionstitlar:

1. ett verkställbart domstolsavgörande, ett avtal om förlikning inför domstol,
2. en verkställbar notariehandling,
- ...”

13 Artikel 55 första stycket i samma lag har följande lydelse:

”Ett klagomål får inges mot en exekutionstitel av skäl som hindrar verkställighet, däribland

...

- 2) om den rättsakt på grundval av vilken verkställighet har beviljats inte är en exekutionstitel eller en officiell handling,

...”

14 Artikel 71 i lagen om verkställighet och säkerhetsåtgärder har följande lydelse:

”Rätten får helt eller delvis skjuta upp verkställigheten på gäldenärens begäran när den sistnämnde på ett trovärdigt sätt gör gällande att omedelbar verkställighet skulle orsaka gäldenären irreparabel skada eller skada som är svår att avhjälpa och som är värre än den skada som borgenären kan drabbas av om verkställigheten skjuts upp, i följande fall:

...

- 5) väckande av talan om ogiltigförklaring av den transaktion som ingåtts genom den direkt verkställbara notariehandling på grundval av vilken verkställighet har beviljats.

...

Utän hinder av punkten ovan får rätten, på gäldenärens begäran, skjuta upp verkställigheten även i andra fall, av särskilda berättigade skäl, dock i högst tre månader och endast en gång.

På förslag av borgenären ska rätten villkora uppskovet med verkställigheten med att gäldenären ställer en säkerhet, såvida detta inte är till förfång för hans eller hans familjemedlemmars försörjning. Om gäldenären inte ställer säkerheten inom den frist som föreskrivs av rätten, vilken inte får överstiga 15 dagar, ska begäran om uppskov anses ha återkallats.”

Civilprocesslagen

15 Artikel 3 tredje stycket led 1 i civilprocesslagen föreskriver följande:

”En domstol ska inte erkänna en partsdisposition som:

1. strider mot grunderna för rättsordningen.”

Lagen om notarier

- 16 Artikel 4 i Zakon o Notariatu (lagen om notarier, Uradni list RS, nr 2/07) anger följande:

”En notariehandling som innebär en skyldighet att ge, utföra, avstå från att utföra eller tolerera något som kan vara föremål för förlikning utgör en exekutionstitel om gäldenären i den handlingen eller i en separat notariehandling uttryckligen har godtagit att den är direkt verkställbar och om fordran har förfallit till betalning.”

- 17 I artikel 42 i denna lag föreskrivs följande:

”Innan notarien upprättar en notariehandling ska denne på ett begripligt sätt för parterna beskriva innehållet, de rättsliga följderna av handlingen eller uttrycket för partsviljan och uppmärksamma parterna på de kända och vanliga risker som är förknippade med en sådan handling eller en sådan viljeyttring. Notarien ska också fästa parternas uppmärksamhet på eventuella andra omständigheter som rör handlingen, om han eller hon känner till några sådana Notarien ska också avråda parterna från att använda oklara, obegripliga eller tvetydiga uttryckssätt och uttryckligen uppmärksamma dem på de möjliga rättsliga konsekvenserna av användningen av sådana uttryckssätt. Om parterna ändå väljer dessa uttryckssätt, ska notarien använda dem i handlingen men samtidigt också nämna de invändningar han eller hon framfört till parterna.”

Lagen om rättshjälp

- 18 I artikel 8 fjärde strecksatsen i Zakon o brezplačni pravni pomoči (lagen om rättshjälp) föreskrivs följande:

”Kostnadsfri rättshjälp i enlighet med denna lag medges inte om:

...

- sökanden är gäldenär i ett verkställighetsförfarande vilket har inletts på grundval av en exekutionstitel enligt lagen om verkställighet och säkerhetsåtgärder, såvida inte gäldenären på ett trovärdigt sätt styrker att det föreligger grunder för invändning mot verkställighetsbeslutet vilka enligt bestämmelserna i lagen om verkställighet utgör hinder för verkställigheten.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan

- 19 Addiko Bank och Aleš och Jožef Kuhar ingick ett avtal om hypotekslån i form av en direkt verkställbar notariehandling för att finansiera köp av en bostad (nedan kallad notariehandlingen). Lånet var denominerat i schweizerfranc (CHF), men Aleš och Jožef Kuhar tvingades betala sina belopp i euro, till Europeiska centralbankens referenskurs på betalningsdagen. Räntesatsen var kopplad till referensräntesatsen LIBOR CHF på sex månader.
- 20 Efter det att Aleš och Jožef Kuhar inte betalat det förfallna beloppet begärde Addiko Bank, på grundval av notariehandlingen i fråga, att Okrajno sodišče v Gornji Radgoni (Distriktsdomstolen i Gornja Radgona, Slovenien) skulle besluta om verkställighet av handlingen.
- 21 Den domstolen beviljade begäran om verkställighet avseende ett sammanlagt belopp på 128 765,66 euro.

- 22 I sitt klagomål mot verkställighetsbeslutet till den domstolen anförde Aleš och Jožef Kuhar, som inte biträdades av advokat, att Addiko Bank inte hade uppmärksammat dem tillräckligt på växelkursrisken, vilket hade fått dem att ingå ett avtal där vissa av villkoren var oskäligen och enligt vilket de nu måste betala tillbaka ett betydligt högre belopp än det kreditbelopp som de tagit emot.
- 23 Okrajno sodišče v Gornji Radgoni (Distriktsdomstolen i Gornja Radgona) avisade detta klagomål bland annat på grund av att det ankom på Aleš och Jožef Kuhar att uppfylla den skyldighet som följer av notariehandlingen i fråga och att det var av föga betydelse om Addiko Bank tillräckligt hade uppmärksammat dem på växelkursrisken.
- 24 Aleš och Jožef Kuhar, fortfarande utan biträde av advokat, överklagade till den hänskjutande domstolen, Višje sodišče v Mariboru (Appellationsdomstolen i Maribor, Slovenien), och yrkade att verkställighetsbeslutet skulle ogiltigförklaras.
- 25 Det framgår av begäran om förhandsavgörande att den hänskjutande domstolen redan i en mellandom har slagit fast att den klausul i notariehandlingen som föreskriver att lånet ska denomineras i utländsk valuta men att återbetalningen måste ske i euro är oskäligen, eftersom den inte adekvat begränsar valutarisken. Fastän klausulen rör avtalets huvudföremål, är den varken klar eller begriplig för Aleš och Jožef Kuhar. Mer allmänt anser den hänskjutande domstolen att även om avsaknaden av en gräns för valutarisken kan påverka både konsumenten och banken, finns det ändå en betydande obalans mellan rättigheterna och skyldigheterna för avtalsparterna, om än endast på grund av de avsevärt större medel som en bank förfogar över för att kontrollera en sådan risk, liksom de specialkunskaper, betydelsefulla uppgifter och erfarenheter på området den har i egenskap av ett finansinstitut av avsevärd storlek. Den hänskjutande domstolen anser vidare att en förnuftig konsument inte skulle utsätta sig för en obegränsad valutarisk när denne tar ett lån för att finansiera köp av en bostad, eftersom det skulle kunna få ödesdiga, varaktiga ekonomiska konsekvenser för konsumenten. Om konsumenten kunde förhandla med banken på jämställd fot och fick vederbörlig information av banken, skulle en sådan konsument bara ingå kreditavtalet om det innehöll en rimlig begränsning av valutarisken.
- 26 Den hänskjutande domstolen frågar sig om det ankommer på den domstol som mottagit en begäran om verkställighet av ett avtal om hypotekslån, när denna finner att avtalet innehåller ett oskäligt villkor, att – om så krävs ex officio – förbjuda genomförandet av det villkoret redan i det skedet av förfarandet eller om ett sådant beslut ankommer på den domstol som har att pröva målet i sak efter det att konsumenten eventuellt väckt talan i en separat process.
- 27 Den hänskjutande domstolen har först och främst framhållit att enligt principen om unionsrättens effektivitet, såsom den tolkats i EU-domstolens praxis, får nationella processrättsliga regler om rättskraft inte göra det orimligt svårt för den domstol som mottagit en begäran om verkställighet att vägra tillämpa oskäligen villkor. Enligt slovensk rätt ställs den behörigen domstolen i ett verkställighetsförfarande grundat på en direkt verkställbar notariehandling emellertid inför processuella bestämmelser av detta slag. Mer specifikt är det fråga om bestämmelser i nationell rätt som rör genomförandet av principen om formell lagenlighet och de rättsliga villkoren för uppskov med verkställighet, i enlighet med bestämmelserna i lagen om verkställighet och säkerhetsåtgärder.
- 28 Vad gäller principen om formell lagenlighet konstaterar den hänskjutande domstolen att enligt den traditionella tolkningen i slovensk rätt får en domstol inte vägra verkställighet, eftersom denna princip begränsar dess prövning till en kontroll av att den officiella handlingen om det kreditavtal för vilket verkställighet begärs har upprättats i enlighet med de formella krav som fastställs i den tillämpligen lagstiftningen. Den domstol som mottar en begäran om verkställighet grundad på en notariehandling, såsom den i fråga i förvarande fall, befinner sig således, när det gäller åsidosättande av effektivitetsprincipen, i en motsvarande situation som i målet Banco Popular Español och Banco de Valencia (C-537/12 och C-116/13, beslut av den 14 november 2013, EU:C:2013:759).

- 29 Vidare har den hänskjutande domstolen påpekat att slovensk rätt inte föreskriver uppskov med verkställigheten när konsumenten väcker talan om ogiltigförklaring på grundval av att det avtal som denne ingått med en näringsidkare innehåller ett oskäligt villkor. Uppskov med verkställigheten enligt artikel 71 första och andra stycket i lagen om verkställighet och säkerhetsåtgärder är endast möjligt i undantagsfall, efter en motiverad ansökan från gäldenären, på mycket strikta villkor om att det annars kommer uppstå en irreparabel skada eller skada som är svår att avhjälpa och som, enligt de slovenska domstolarnas fasta praxis, inte får bestå av den skada som är följden av själva verkställigheten.
- 30 Den hänskjutande domstolen har därefter noterat att en gäldenär som är föremål för ett verkställighetsförfarande generellt sett inte kan få kostnadsfri rättshjälp och inte heller har möjlighet att ha ett rättsligt ombud, vilket i de flesta fall innebär att gäldenären inte biträds av advokat i ett sådant förfarande. Det föreligger därför en icke försumbar risk att gäldenären på grund av bristande kunskaper inte begär uppskov eller att en sådan begäran är så bristfällig att den avslås. Möjligheten för gäldenären att få uppskov med verkställigheten, som således redan är så pass begränsad, hindras vidare av att borgenären har rätt att kräva att gäldenären ställer en säkerhet. Artikel 71 tredje stycket i lagen om verkställighet och om säkerhetsåtgärder föreskriver att om gäldenären inte ställer en sådan säkerhet, ska begäran om uppskov med verkställigheten anses återkallad.
- 31 Slutligen bedömer den hänskjutande domstolen att det, för att iaktta principen om unionsrättens effektivitet, skulle vara möjligt för de slovenska domstolarna att göra en mindre strikt tolkning av principen om formell laglighet, som avses i punkt 28 ovan, genom att låta den domstol som har mottagit en begäran om verkställighet ex officio kontrollera om ett villkor är oskäligt i detta skede av förfarandet. I det skedet bör rätten fastställa alla rättsligt avgörande faktiska omständigheter, inklusive dem som inte är otvistiga mellan parterna. En notariehandling lämpar sig också bättre för prövning i sak än klassiska exekutionstitlar utfärdade av domstolar. I artikel 4 i lagen om notarier anges dessutom att gäldenären uttryckligen måste godta att titeln är direkt verkställbar, vilket utesluter att bestämmelser som ger uttryck för rättsordningens grunder, såsom bestämmelser om skydd för konsumenter mot oskäliga villkor, kan kringgås genom att gäldenären samtycker. På grundval av en sådan tolkning skulle den domstol som mottagit en begäran om verkställighet därför ha möjlighet att ex officio neka verkställighet av en notariehandling, såsom notariehandlingen i förevarande fall, vilken gäldenären godtagit i strid med bestämmelser som ger uttryck för rättsordningens grunder.
- 32 Eftersom det emellertid är den strikta och restriktiva tolkningen av den formella legalitetsprincipen som i nuläget har företrädare i flertalet slovenska domstolar, frågar sig den hänskjutande domstolen om en sådan tolkning är förenlig med principen om unionsrättens effektivitet, tillämpad på direktiv 93/13.
- 33 Under dessa omständigheter beslutade Višje sodišče v Mariboru (Appellationsdomstolen i Maribor) att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfråga till EU-domstolen:

”Ska rådets direktiv [93/13] mot bakgrund av unionsrättens effektivitetsprincip tolkas så, att en domstol som mottagit en begäran om verkställighet är skyldig att i verkställighetsförfarandet ex officio neka verkställighet på grund av ett oskäligt avtalsvillkor i en direkt verkställbar notariehandling (exekutionstitel) i ett fall som det förevarande, där den domstolen enligt medlemsstatens processrätt inte har någon reell möjlighet att avbryta eller skjuta upp verkställigheten (på begäran av gäldenären eller ex officio) tills ett slutgiltigt beslut i sak angående avtalsvillkorets oskälighet meddelas i det fastställelseförfarande som gäldenären har inlett i sin egenskap av konsument?”

Upptagande av tolkningsfrågan till sakprövning

- 34 Den slovenska regeringen har inledningsvis uttryckt tvivel om huruvida begäran om förhandsavgörande kan tas upp till prövning. Den har anfört att den hänskjutande domstolen anser att det ankommer på den domstolen att ex officio hindra genomförande av olagliga klausuler i en notariehandling, såsom notariehandlingen i förevarande fall, eftersom slovensk processrätt inte medger tillfälligt uppskov med

verkställigheten. Fram till tidpunkten för begäran om förhandsavgörande uppfyllde Aleš och Jožef Kuhar själva inte de processuella kraven för att få ett sådant uppskov beviljat enligt nationell lagstiftning, eftersom de inte väckt talan i sak och yrkat fastställelse av att avtalsvillkoren var ogiltiga och frågan om uppskov med verkställigheten därför inte ens uppkom.

- 35 Det ska i det avseendet påpekas att enligt EU-domstolens fasta praxis ger artikel 267 FEUF de nationella domstolarna en mycket vittgående möjlighet att hänskjuta en fråga till EU-domstolen, om den bedömer att det i ett mål som pågår inför den har uppkommit frågor som kräver ett avgörande avseende tolkningen eller giltigheten av unionsrätten för att den ska kunna döma i målet. En nationell domstol får dessutom utnyttja denna möjlighet närhelst den finner det lämpligt under förfarandet (se bland annat, för ett liknande resonemang, dom av den 5 oktober 2010, Elchinov, C-173/09, EU:C:2010:581, punkt 26, och dom av den 14 november 2018, Memoria och Dall'Antonia, C-342/17, EU:C:2018:906, punkt 33 och där angiven rättspraxis).
- 36 Likaså har domstolen upprepade gånger erinrat om att frågor från nationella domstolar om unionsrätten presumeras vara relevanta. En fråga från en nationell domstol kan bara avvisas när det är uppenbart att den begärda tolkningen av en unionsbestämmelse inte har något samband med de verkliga omständigheterna eller saken i det nationella målet eller när frågorna är hypotetiska eller EU-domstolen inte har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna som är nödvändiga för att kunna ge ett användbart svar på de frågor som ställts till den (dom av den 10 december 2018, Wightman m.fl., C-621/18, EU:C:2018:999, punkt 27 och där angiven rättspraxis).
- 37 Det ankommer inte på EU-domstolen att inom ramen för det samarbete som inrättats genom artikel 267 FEUF kontrollera huruvida beslutet att begära förhandsavgörande har fattats i enlighet med nationella regler om domstolsorganisation och domstolsförfaranden (se bland annat, för ett liknande resonemang, dom av den 10 december 2018, Wightman m.fl., C-621/18, EU:C:2018:999, punkt 30 och där angiven rättspraxis).
- 38 I detta fall bör det noteras att den slovenska regeringens argument för att frågan, vilken hänskjutits av den nationella domstol som mottagit begäran om verkställighet av en hypotekarisk fordran, är av hypotetisk art grundar sig på överväganden som har att göra med efterlevnaden av processrättsliga bestämmelser i nationell rätt, i synnerhet den omständigheten att gäldenärerna i det nationella målet inte, i enlighet med slovensk rätt och fram till dagen för begäran om förhandsavgörande, väckt talan om fastställelse av att de avtalsvillkor i notariehandlingen i fråga som de anser oskäligen är ogiltiga.
- 39 Som framgår av punkterna 35 och 37 ovan kan en begäran om förhandsavgörande inte avvisas av det skälet att den inte framställts i enlighet med nationella regler om domstolsorganisation och domstolsförfaranden eller, i förekommande fall, i ett alltför tidigt skede av det nationella förfarandet.
- 40 Härav följer att begäran om förhandsavgörande kan tas upp till prövning.

Prövning av tolkningsfrågan

- 41 Den hänskjutande domstolen har ställt sin fråga för att få klarhet i huruvida direktiv 93/13 mot bakgrund av effektivitetsprincipen ska tolkas så, att det utgör hinder för nationell lagstiftning, såsom den i fråga i det nationella målet, enligt vilken den nationella domstol som mottar en begäran om verkställighet av ett avtal om hypotekslån, vilket ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument i form av en direkt verkställbar notariehandling, varken på konsumentens begäran eller ex officio har möjlighet att pröva om klausulerna i en sådan handling är oskäligen i den mening som avses i direktivet och på den grunden skjuta upp den begärda verkställigheten.

- 42 Inledningsvis bör det noteras att den hänskjutande domstolen inte har frågat EU-domstolen om tolkningen av artiklarna 3–5 i direktiv 93/13, som gör det möjligt att undersöka om villkoren i kreditavtalet i notariehandlingen i fråga för vilket verkställighet begärs är oskäligen. Såsom framgår av punkt 25 ovan har den hänskjutande domstolen redan slagit fast i en mellandom att villkoren i avtalet är oskäligen. Det ankommer inte på EU-domstolen att ifrågasätta den bedömningen i ett förfarande enligt artikel 267 FEUF.
- 43 Med detta fastslaget ska det påpekas att enligt lydelsen i artikel 6.1 i direktiv 93/13 ska medlemsstaterna föreskriva att oskäligen villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är bindande för konsumenten.
- 44 Med tanke på arten och vikten av det allmänintresse som ligger till grund för det skydd som ges konsumenterna, vilka befinner sig i underläge i förhållande till näringsidkarna, kräver direktiv 93/13, såsom framgår av artikel 7.1 jämförd med tjugofjärde skälet i direktivet, att medlemsstaterna föreskriver lämpligen och effektiven medel ”för att hindra fortsatt användning av oskäligen villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter” (se, för ett liknande resonemang, dom av den 13 september 2018, Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, punkt 40 och där angiven rättspraxis).
- 45 Domstolen har visserligen redan, i flera avseenden och med beaktande av de krav som uppställs i artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13, angett på vilket sätt den nationella domstolen ska säkerställa skyddet av de rättigheter som konsumenterna tillerkänns genom detta direktiv. I unionsrätten harmoniseras emellertid i princip inte förfarandena för bedömning av avtalsvillkor som påstås vara oskäligen. Sådana förfaranden omfattas således av medlemsstaternas interna rättsordningar (dom av den 13 september 2018, Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, punkt 57).
- 46 I avsaknad av harmonisering av nationella mekanismer för verkställighet fastställs därför reglerna för deras genomförande i medlemsstaternas interna rättsordning enligt principen om medlemsstaternas processuella autonomi. Dessa regler måste dock uppfylla det dubbla kravet på att inte vara mindre förmånliga än de som gäller för liknande situationer som regleras av nationell rätt (likvärdighetsprincipen) och inte medföra att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt att utöva de rättigheter som konsumenterna har enligt unionsrätten (effektivitetsprincipen) (dom av den 18 februari 2016, Finanmadrid EFC, C-49/14, EU:C:2016:98, punkt 40 och där angiven rättspraxis).
- 47 Vad gäller likvärdighetsprincipen, som inte behandlas i begäran om förhandsavgörande, konstaterar domstolen att den – såsom Europeiska kommissionen påpekat i sitt skriftliga yttrande – inte har tagit del av några omständigheter som ger anledning att betvivla att den nationella lagstiftningen i fråga är förenlig med den principen.
- 48 När det gäller effektivitetsprincipen framgår det av fast rättspraxis att varje fall där frågan uppkommer huruvida en nationell processuell regel gör det omöjligt eller orimligt svårt att tillämpa unionsrätten måste bedömas med beaktande av regelns funktion i förfarandet som helhet – med beaktande av dess förlopp och särdrag – i de olika nationella rättsinstanserna. Härvidlag ska, i förekommande fall, de principer som ligger till grund för det nationella domstolssystemet beaktas, såsom skyddet för rätten till försvar, rättssäkerhetsprincipen och principen om en ändamålsenlig handläggning (se, för ett liknande resonemang, bland annat dom av den 1 oktober 2015, ERSTE Bank Hungary, C-32/14, EU:C:2015:637, punkt 51, och dom av den 18 februari 2016, Finanmadrid EFC, C-49/14, EU:C:2016:98, punkterna 43 och 44).
- 49 Det är mot bakgrund av denna rättspraxis som det ska prövas om ett nationellt förfarandesystem, såsom det som är aktuellt här, undergräver ett effektivt skydd för konsumenterna enligt direktiv 93/13.

- 50 I detta fall framgår det av den beskrivning som den hänskjutande domstolen lämnat att systemet för verkställighet i slovensk rätt har följande kännetecken:
- Den domstol som ansvarar för verkställigheten av ett avtal om hypotekslån, som ingåtts i form av en direkt verkställbar notariehandling, kan inte neka verkställighet på grund av att avtalet innehåller ett oskäligt villkor, eftersom den domstolen ovillkorligen måste rätta sig efter innehållet i en exekutionstitel och inte får pröva om innehållet är lagligt.
 - Uppskov med verkställighet är i princip inte möjligt, ens tillfälligt, utom i ett förfarande där gäldenären i egenskap av konsument väcker talan om fastställelse av att ett oskäligt avtalsvillkor är ogiltigt.
 - Ett sådant uppskov, till dess att ett slutligt avgörande har meddelats i sak, ska endast tillåtas i undantagsfall och vara underkastat strikta rättsliga villkor för påvisande av irreparabel skada eller skada som är svår att avhjälpa, i den mening som avses i artikel 71 första stycket i lagen om verkställighet och säkerhetsåtgärder, vilket utesluter skador som orsakats av verkställigheten i sig. Detta gör i praktiken ett sådant uppskov nästan omöjligt.
 - Borgenären har rätt att kräva att gäldenären ställer en säkerhet om den sistnämnde begär uppskov med verkställigheten.
 - Gäldenären i verkställighetsförfarandet kan inte få kostnadsfri rättshjälp och måste således själv stå för de betydande kostnaderna för att låta sig företrädas av advokat.
- 51 Den slovenska regeringen har i sitt skriftliga yttrande bestritt den hänskjutande domstolens tolkning av nationell rätt. Den har närmare bestämt gjort gällande att mot bakgrund av nyare praxis från *Ustavno sodišče* (Författningsdomstolen, Slovenien), vilken också tillämpats av flera andra nationella domstolar, ska kriteriet om irreparabel skada eller skada som är svår att avhjälpa i den mening som avses i artikel 71 första stycket i lagen om verkställighet och säkerhetsåtgärder tolkas även med beaktande av den skada som skulle uppstå till följd av verkställigheten. Likaså ska detta beaktas vid avvägningen mellan gäldenärens och borgenärens situation.
- 52 Enligt EU-domstolens fasta praxis görs det i förfaranden enligt artikel 267 FEUF en tydlig åtskillnad mellan EU-domstolens och den nationella domstolens funktioner. Det ankommer på EU-domstolen att tolka bestämmelser i unionsrätten, medan det ankommer på den hänskjutande domstolen att tolka nationell rätt. EU-domstolen är följaktligen skyldig att hålla sig till den tolkning av den nationella rätten som nämnda nationella domstol har presenterat för den (dom av den 27 februari 2019, *Associação Peço a Palavra m.fl.*, C-563/17, EU:C:2019:144, punkt 36 och där angiven rättspraxis).
- 53 När det gäller reglerna för verkställighetsförfarandet i fråga i målet, konstaterar domstolen att de, med hänsyn till kännetecknen för det systemet – som den hänskjutande domstolen redogjort för och som sammanfattas i punkt 50 ovan – är ägnade att undergräva effektiviteten i det skydd som eftersträvas genom direktiv 93/13.
- 54 Det har redan slagits fast att ett effektivt skydd av de rättigheter som följer av detta direktiv endast kan säkerställas om det nationella processrättsliga systemet tillåter en prövning *ex officio* av huruvida villkoren i det berörda avtalet eventuellt är oskäliga, antingen i samband med förfarandet för utfärdande av betalningsföreläggande eller i samband med förfarandet för verkställighet av betalningsföreläggandet (se, bland annat, dom av den 18 februari 2016, *Finanmadrid EFC*, C-49/14, EU:C:2016:98, punkt 46, och dom av den 13 september 2018, *Profi Credit Polska*, C-176/17, EU:C:2018:711, punkt 44).

- 55 Som den slovenska regeringen har gjort gällande kan det förvisso inte uteslutas – med förbehåll för de kontroller som den hänskjutande domstolen har gjort – att notarierna, bland annat mot bakgrund av lagen om notarier, är skyldiga att ge råd och informera konsumenterna, särskilt inom ramen för ett avtal om hypotekslån som ingåtts i form av en officiell handling, och därigenom göra en förebyggande kontroll av att villkoren i ett sådant avtal inte är oskäligen och således bidra till att kraven i artiklarna 6.1 och artikel 7.1 i direktiv 93/13 uppfylls (se, analogt, dom av den 1 oktober 2015, ERSTE Bank Hungary, C-32/14, EU:C:2015:637, punkterna 55, 57 och 58).
- 56 En förebyggande kontroll av detta slag räcker dock inte för att säkerställa att det skydd som garanteras genom direktiv 93/13 är effektivt.
- 57 Som domstolen slog fast i punkt 59 i sin dom av den 1 oktober 2015, ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637), ska de lämpliga och effektiva medlen för att förhindra framtida bruk av oskäligen villkor i konsumentavtal – även om den nationella lagstiftningen föreskriver en sådan förebyggande kontroll – innefatta bestämmelser som garanterar konsumenten ett effektivt domstolsskydd, genom att konsumenten ges möjlighet att väcka talan mot det omtvistade avtalet, inklusive under verkställighetsförfarandet, under rimliga processuella villkor. Konsumentens utövande av sina rättigheter får därvidlag inte villkoras av bland annat frister eller kostnader som medför att det i praktiken blir orimligt svårt eller i praktiken omöjligt att utöva de rättigheter som garanteras genom direktiv 93/13.
- 58 Domstolen fann i punkterna 60 och 61 i samma dom att konsumenten enligt berörd nationell rätt kunde dels väcka talan för att bestrida giltigheten av avtalet, dels inleda ett förfarande om hinder för verkställighet eller begränsning av verkställighet, vilket innefattade en rätt för konsumenten att ansöka om uppskov med verkställigheten av avtalet. Dessutom hade domstolen av handlingarna i målet dragit slutsatsen att de nationella domstolarna i dessa förfaranden ex officio kunde och borde fastställa de fall som var uppenbart ogiltiga, på grundval av tillgänglig bevisning. Dessa processuella bestämmelser om rättsmedel i nationell rätt tycktes alltså – med förbehåll för bekräftelse av den nationella domstolen – säkerställa ett effektivt domstolsskydd för konsumenterna.
- 59 I förevarande fall framgår det däremot av handlingarna i målet att slovensk rätt inte ger konsumenterna några garantier jämförbara med dem som avses i punkterna 54, 57 och 58 ovan.
- 60 Det framgår av handlingarna för det första att den slovenska processrätten inte tydligt föreskriver någon rätt för konsumenten att begära uppskov, ens tillfälligt, med verkställigheten av ett avtal om hypotekslån av det skälet att avtalet innehåller ett oskäligt villkor. I alla händelser kräver en begäran om uppskov med verkställigheten – i den mån en sådan ens är möjlig – enligt den nationella rätten att mycket strikta processuella villkor ska vara uppfyllda samt att en säkerhet ställs för borgenärens fordran. Dessa krav gör det i praktiken nästan omöjligt att beviljas uppskov, eftersom det är sannolikt att en gäldenär som inte uppfyllt sina betalningsskyldigheter inte har de ekonomiska resurser som krävs för att ställa den nödvändiga säkerheten. För det andra tycks den domstol som tagit emot en begäran från en borgenär om verkställighet av dennes fordran inte ex officio kunna pröva om villkoren i kreditavtalet är oskäligen. Slutligen framgår det av begäran om förhandsavgörande att det finns en icke försumbar risk att de berörda konsumenterna i samband med verkställighetsförfarandet avskräcks från att säkerställa sitt försvar och till fullo hävda sina rättigheter, med tanke på de ombudskostnader som förfarandet skulle medföra i förhållande till skuldbeloppet i fråga och att det är inte möjligt att söka rättshjälp.
- 61 Det är uppenbart otillräckligt för att säkerställa att konsumentenskyddet enligt direktiv 93/13 får fullt genomslag att den domstol som tagit emot en begäran om verkställighet av ett avtal om hypotekslån som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument inte, enligt slovensk processrätt, kan pröva om avtalsvillkoren är oskäligen utan att detta endast kan prövas av den domstol som senare prövar en eventuell talan i sak om ogiltighet av dessa oskäligen villkor väckt av konsumenten.

- 62 Med tanke på att den domstol som tagit emot begäran om verkställighet inte kan skjuta upp verkställigheten av det skälet att avtalet om hypotekslån innehåller ett oskäligt villkor, är det sannolikt att en utmätning av den pantsatta fastigheten kommer att vara genomförd innan den domstol som prövar målet i sak meddelar sitt avgörande och eventuellt slår fast att villkoret i fråga är ogiltigt på grund av att det är oskäligt och att verkställighetsförfarandet följaktligen förfaller. Under dessa omständigheter skulle den berörda konsumenten, även om ett sådant avgörande i sak meddelades till dennes förmån, endast dra fördel av detta skydd i efterhand i form av ekonomisk ersättning. Ett sådant skydd är därför ofullständigt och otillräckligt, i synnerhet om utmätningen av fastigheten avsåg konsumentens och dennes familjs bostad, som då definitivt skulle gått förlorad. Ett sådant skydd i efterhand utgör således inte ett lämpligt eller effektivt medel för att hindra fortsatt användning av villkoret, vilket strider mot bestämmelsen i artikel 7.1 i direktiv 93/13 (se, för ett liknande resonemang, beslut av den 14 november 2013, Banco Popular Español och Banco de Valencia, C-537/12 och C-116/13, EU:C:2013:759, punkterna 56 och 57 och där angiven rättspraxis).
- 63 Följaktligen utgör direktiv 93/13, tolkad mot bakgrund av effektivitetsprincipen, hinder för nationell lagstiftning, såsom den i fråga här, vilken har de kännetecken som beskrivs i punkt 50 ovan.
- 64 I förevarande mål har den hänskjutande domstolen förvisso förklarat att de slovenska bestämmelserna skulle kunna tolkas på ett sätt som är förenligt med unionsrätten, särskilt för att göra det möjligt för den domstol som handlägger en begäran om verkställighet att ex officio bedöma om ett villkor i ett avtal om hypotekslån som ingåtts i form av en notariehandling är oskäligt och på denna grund skjuta upp verkställigheten.
- 65 Domstolen vill därvidlag erinra om att principen om direktivkonform tolkning innebär att de nationella domstolarna ska göra allt som ligger inom deras behörighet, med hänsyn till den nationella rätten i sin helhet och med tillämpning av de tolkningsmetoder som är erkända i nationell rätt, för att säkerställa att det aktuella direktivet ges full verkan och för att uppnå ett resultat som är förenligt med direktivets syfte (dom av den 6 november 2018, Max Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften, C-684/16, EU:C:2018:874, punkt 59 och där angiven rättspraxis).
- 66 Som domstolen också har slagit fast, innefattar kravet på konform tolkning en skyldighet för de nationella domstolarna att, i förekommande fall, ändra fast rättspraxis om denna grundas på en tolkning av nationell rätt som är oförenlig med ett direktivs syfte. En nationell domstol kan därför inte slå fast att den inte kan tolka en nationell bestämmelse i överensstämmelse med unionsrätten enbart av den anledningen att den bestämmelsen i fast rättspraxis har tolkats på ett sätt som inte är förenligt med unionsrätten (se, bland annat, dom av den 19 april 2016, DI, C-441/14, EU:C:2016:278, punkterna 33 och 34, och dom av den 6 november 2018, Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften, C-684/16, EU:C:2018:874, punkt 60).
- 67 Med hänsyn till den omständighet som avses i punkt 64 ovan, ankommer det på den hänskjutande domstolen att avgöra om de nationella bestämmelser som är i fråga i det nationella målet faktiskt kan tolkas konformt med direktiv 93/13 och, om så är fallet, dra de rättsliga slutsatserna av detta.
- 68 Mot bakgrund av ovanstående ska den hänskjutande frågan besvaras på följande sätt. Direktiv 93/13 ska mot bakgrund av effektivitetsprincipen tolkas så, att det utgör hinder för nationell lagstiftning, såsom den i fråga i det nationella målet, enligt vilken den nationella domstol som mottar en begäran om verkställighet av ett avtal om hypotekslån, som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument i form av en direkt verkställbar notariehandling, varken på konsumentens begäran eller ex officio har möjlighet att pröva om klausulerna i en sådan handling är oskäliga i den mening som avses i direktivet och på den grunden skjuta upp den begärda verkställigheten.

Rättegångskostnader

- ⁶⁹ Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (åttonde avdelningen) följande:

Rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal ska mot bakgrund av effektivitetsprincipen tolkas så, att det utgör hinder för nationell lagstiftning, såsom den i fråga i det nationella målet, enligt vilken den nationella domstol som mottar en begäran om verkställighet av ett avtal om hypotekslån, som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument i form av en direkt verkställbar notariehandling, varken på konsumentens begäran eller ex officio har möjlighet att pröva om klausulerna i en sådan handling är oskäliga i den mening som avses i direktivet och på den grunden skjuta upp den begärda verkställigheten.

Underskrifter